

MIREL ANGHEL

VIATA LUI TUDOR ARGHEZI

Mirel Anghel este absolvent al Facultății de Litere, secția Română-Engleză, Universitatea din București. Din 2011 este doctor în Filologie cu teza „Viața lui Tudor Arghezi”. În calitate de coautor a mai publicat cărțile *Studii de literatură română și comparată* (Editura Universității din București, 2009) și volumul de poezii inedite *Tudor Arghezi: Anii tăcerii* („Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2010). În prezent este asistent universitar la Disciplina de Limbi Moderne, Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București.

MIREL ANGHEL

VIATA LUI TUDOR ARGHEZI

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul
scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANGHEL, MIREL

Viața lui Tudor Arghezi / Mirel Anghel. - București :

Pro Universitaria, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-440-5

821.135.1.09 Arghezi, T.

929 Arghezi, T.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Eugen Negrici

Prof. univ. dr. Elena Filipaș

*Dedic această carte familiei mele de țărani din
satul Vieru (Giurgiu), purtătoare a graiului
autentic românesc. Ei m-au învățat ce este
munca, cinstea, credința și speranța.
Celor „de un sânge și de-o nădejde”.*

I.

VIZIUNEA LUI TUDOR ARGHEZI ASUPRA BIOGRAFIEI

„Dar care-i omul viu și adevărat? Cel silit să se trăiască sau cel care fuge neconținut de sine în sute și mii de fantome transparente, schimbându-și umbra neconținut? Nu ești adevărat nici când ești adevărat. Omul se povestește pe sine fals”.

Tudor Arghezi, *Dintr-un foișor* (1941).

TUDOR ARGHEZI, OMUL

Dincolo de orice fotografie, evocare sau imagine a lui Tudor Arghezi, cel mai expresiv portret al poetului este cel făcut de Camil Ressu în anul 1958. Pictorul a surprins ceea ce mii de alte cuvinte s-ar chinui să descrie: privirea sfioasă, rezervată și reticentă a lui Tudor Arghezi în fața celor care vor să îl cunoască. În tablou, poetul are în față o foaie albă de hârtie neatinsă de gândul lui.

Sfiala și reținerea sa sunt ale chinului de a scrie, chin pe care Tudor Arghezi a recunoscut întotdeauna că îl încearcă atunci când începe o nouă pagină. În acest portret, foaia de hârtie a rămas albă, foaia pe care niciodată nu a scris nimic. Poetul nu ține în mână un creion. Are mâinile goale, așezate pe pagina albă, fără să aibă măcar intenția de a așterne ceva pe ea. Aceasta este viața lui Tudor Arghezi, o pagină albă. Viața lui Tudor Arghezi ¹ este puțin cunoscută. Tot ce se știe în legătură cu acest om misterios este un amestec de realitate și fantezie.

În grădina de la Mărțișor, intrând pe poartă, se zăresc crucile soților Tudor și Paraschiva Arghezi. Încă de când era în viață, poetul și-a scris singur epitaful încrustat pe crucea făurită de meșteri argeșeni. Prin ea, ține să amintească tuturor că are „origini părintești” în Gorj, pe linie paternă.

Întotdeauna și-a afirmat cu mândrie rădăcinile țărănești. Însă, tatăl său este foarte puțin prezent în evocările fiului. Mai mult este prezent bunicul (Tudor Cojocaru, care și-a schimbat ulterior numele în Teodor Cărbunescu) din partea tatălui. Dacă ar fi să dăm crezare acestei mândrii oltenești a poetului, tatălui i-ar datora el totul. Așa cum mamei îi datorează numele Arghezi. Nicidecum unor origini istorice ale denumirii vechi a râului Argeș (Argesis) sau vreunui etimon grecesc care ar însemna „a tăbăci, a argăsi” așa cum criticii și istoricii literari au afirmat. Nici ipoteza lui Ov. S. Crohmălniceanu, cum că pseudonimul arghezian ar fi rezultat din

¹ Până în 1956, numele său oficial Ion Theororescu.

combinarea numelor a doi eretici, Arie și Ghezze, nu este verosimilă. Arie apare în Vechiul Testament, însă Ghezze (nici numele proprii Ghezi sau Gheza) nu este menționat în Biblie.

Din cauza necunoașterii copilăriei și adolescenței sale, orice demers biografic în privința lui Tudor Arghezi începe, practic, de la vârsta de 16 ani, cu anul 1896, când își face debutul furios pe scena literaturii române cu poezia plină de amărăciunea frustrării – *Tatălui meu*. Această poezie îl pune pe tânărul poet sub semnul revoltei, al polemicii. O atitudine izvorâtă, se pare, din lipsa căldurii familiei și un amar și frustrant sentiment al copilăriei nefericite. Doar astfel poate fi explicată preferința lui Arghezi pentru polemică și pamflet.

Abordarea biografiei argheziene implică unele dificultăți: viața zbuciumată a poetului, cel puțin până în momentul stabilirii la Mărțișor (și de aici, risipirea sau pierderea surselor documentare), numărul redus de informații biografice și, cea mai mare dificultate, refuzul lui Arghezi de a-și mărturisi trecutul și de a împiedica cercetarea propriei vieți de către istoricii literari. De aici, consecința firească de ascundere a unor fapte și de eschivare în fața evidențelor biografice pe care a încercat, și a reușit parțial, să le mistifice. Această atitudine a dus la contradicții de care s-au lovit cei ce au abordat subiectul de-a lungul timpului. Între biografii arghezieni au izbucnit adesea polemici acerbe în care s-au implicat și urmașii poetului, mai cu seamă fiica sa, Mitzura Arghezi.

Copilăria lui Tudor Arghezi a fost un „basm nefericit”, așa cum el o numea. După cum scria poetul în articolul său autobiografic, *Dintr-un foișor* (1941), copilăria îi amintea doar de „tablouri cumplite de scârbă”.

În poeziile argheziene pentru copii, tatăl este o prezență constantă, însă doar o proiecție a poetului în operă. Originea unor astfel de poezii se găsește adânc în sufletul copilului Ion Theodorescu, lipsit de dragostea paternă și care, când era copil, vedea într-un bragagiu, Ali, tatăl după care mereu a tânjit și dragostea de care îi plăcea să se lase învăluit. Este grăitoare schița *Sângerece*¹, în care copilul tânjește după dragostea paternă pe care o găsește în acest străin.

¹ Tudor Arghezi, *Scrieri 15. Proze*, Editura pentru Literatură, București, 1967, pag. 214-219.

Iubirea filială a copilului Ion Theodorescu s-a răsfrânt și asupra dascălilor săi. Vorbea întotdeauna cu drag doar despre câteva persoane și puține lucruri. Printre amintirile sale își făceau mereu loc două subiecte: bunicul (Tudor Cojocaru) din partea tatălui și originea gorjeană, de care era foarte mândru. Începuturile școlare ale copilului sunt marcate de dascăli asupra cărora copilul și-a proiectat dragostea filială de tată.

Amintirea preotului Abramescu din școala primară a revenit mereu cu căldură în evocările sale. Pe profesorul de limba română, G.O. Gîrbea, de la gimnaziul Cantemir-Vodă, îl prețuia pe măsura sufletului bun al acestuia și pentru gesturile pline de mărinimie față de elevii săi. El l-a inițiat pe poet pe drumul limbii și literaturii române, stârnind în el pasiunea lecturilor zilnice. Tot el l-a îndemnat să scrie. Nu întâmplător, prima scriere argheziană care a fost publicată, *Din ziua de azi*¹, are ca temă lipsa de preocupare a oamenilor pentru poezie. Debutul său (chiar dacă poetul și l-a repudiat mai târziu) a fost, așadar, unul publicistic, petrecut cu cinci zile înaintea celui poetic.

Copilăria și adolescența, de obicei perioade fericite ale vieții unui om, au fost pentru Arghezi motivul pentru care a refuzat cu încăpățănare să își scrie biografia. Aceste clipe fără farmec din viața sa l-au făcut chiar să spună că basmul copilăriei ar trebui suprimat. Credea că biografia este întotdeauna predispusă la cosmetizări din partea celui care și-ar scrie memoriile sau este denaturată de cei care o cercetează, iar chipul omului nu se dezvăluie cu adevărat.

Extraordinarele poezii pentru copii scrise de Arghezi și romanul *Ochii Maicii Domnului* (închinat imaginii materne) par a fi izvorât tocmai din nevoia de compensare, de împăcare cu trecutul și de conturare a unei noi dimensiuni familiale, în care mama este centrul. Mărțișorul, casa în care a locuit cu familia, face parte din acest efort de răzbunare a greșelilor și privațiunilor trecutului, iar educația propriilor copii – o încercare de a le oferi acestora ceea ce i-a lipsit tatălui la aceeași vârstă. Această *răzbunare* a propriei copilării nu a fost lipsită de exagerări, autoritatea paternă acționând în mod nefiresc uneori:

¹ Apărut în *Liga ortodoxă*, I, nr. 5, 25 iulie 1896, pag. 2, semnat Ion N. Theodorescu, apud Tudor Arghezi, *Opere III (1896-1913)*, Ediție îngrijită și note bibliografice de Mitzura Arghezi și Traian Radu, prefață de Eugen Simion, Editura Academiei Române, Univers Enciclopedic, București, 2003, pag. 1-2.

„Sosind vremea școlii, tata a hotărât ca primele clase (...) să le facem acasă, dând la sfârșitul anului examene în particular. El era împotriva tuturor constrângerilor și a oricăror programe impuse”¹.

Sistemul de învățământ permitea atunci susținerea examenelor în particular, Mitzura și Barutu putând să își ducă studiile la bun sfârșit. Copiii au urmat același traseu ca al tatălui, care, la fel, în tinerețe a susținut și el unele examene în particular.

Tudor Arghezi a fost un om fără copilărie, departe de imaginea omului matur ce își reamintește cu drag trecutul. Era un om retras, care punea un hotar în calea sufletului său pentru a se feri de întrebările iscoditoare. Se străduia să ascundă orice urmă din trecut: corespondența, actele, cei doi frați vitregi de care niciodată nu vorbea. Tăcerea sa, însă, i-a stârnit și mai tare pe cei interesați.

Nu credea niciodată că va atinge vârsta de 87 de ani, viața atârânădu-i câteodată doar de un fir de ață, în tinerețe neavând speranță ca va avea un viitor fericit. Nu a crezut niciodată că va scrie atât de mult. În jurul vârstei de 46 de ani, adunând câteva cărți scrise până atunci, decide să le publice pe toate, dar nu reușește.

Opera nu a urmat întotdeauna biografia. Carența biografică s-a proiectat în prezență artistică. Lipsa copilăriei a fost transfigurată în poezie într-o copilărie ca de basm, așa cum el și-a imaginat-o întotdeauna. În astfel de poezii, Arghezi nu vede copilăria „la modul romantic, cu nostalgii retrospective, ci din perspectiva «paternității»”², a propriei ipostaze. Tatăl său apare rar și este evocat pe un ton rece, fiind, de cele mai multe ori, judecat pentru gesturile sale față de fiul pe care l-a părăsit.

Pentru el, tema copilăriei nu merită să fie abordată în literatură. Refuză să-i acorde acestei teme capacitatea de a fascina, chiar și în povestirile lui Ion Creangă. Era convins că din ea nu poate izvorî valoarea estetică. Totuși, nu îi tăgăduiește autorului *Amintirilor din copilărie* talentul de povestitor:

„Nu-și datorește sieși un interes copilăria, ci facultății de a minți a celui ce și-ar povesti-o. Scriitorul cu vocație trece înaintea copilăriei lui.

¹ Mitzura Arghezi, *Mărțișorul, «mica noastră patrie»*, în *L-am cunoscut pe Tudor Arghezi, vol. I*, culegere de evocări alcătuită de Nicolae Dragoș, Editura Eminescu, București, 1981, pag. 12.

² Matei Călinescu, *Arghezi și universul copilăriei*, în *Steaua*, XI, nr. 5, mai 1960, pag. 19.